

Antonio Gramsci

Skolans och kulturens organisation

1937

Man kan rent allmänt iakttaga att i den moderna civilisationen alla typer av praktisk verksamhet blivit så komplicerade och vetenskaperna blivit till den grad sammanflätade med livet, att varje praktisk verksamhet tenderar att skapa en skola för de egna ledarna och specialisterna och följaktligen skapa en grupp specialiserade intellektuella på högre nivå som kan undervisa i dessa skolor. Vid sidan av den typ av skola som skulle kunna kallas den "humanistiska", den äldsta traditionella skoltypen, där skolan var avsedd att i varje mänsklig individ utveckla den ännu odifferentierade allmänna kulturen, den grundläggande förmågan att tänka och orientera sig i livet, har det efter hand kommit att skapas ett helt system av speciella skolor på olika nivå, för hela yrkesgrenar eller för redan specialiserade och med exakt specifikation angivna yrken. Man kan rent av säga att den skolkras som rasar idag just sammanhänger med att denna differentierings- och specialiseringsprocess sker på ett kaotiskt sätt, utan klara och exakta principer och utan en genomarbetad och medvetet fixerad plan: krisen för skolans program och organisation, krisen alltså för den allmänna inriktningen av politiken för formandet av de moderna intellektuella kadrerna, är till stor del en aspekt och en komplikation av den mera omfattande och allmänna organiska krisen.

Den grundläggande uppdelningen i lärdomsskola och yrkesskola utgjorde ett rationellt schema: yrkesskolan för de instrumentella klasserna, lärdomsskolan för de dominerande klasserna och för de intellektuella. Utvecklingen av den industriella basen både i staden och på landet hade ett växande behov av den nya typen stadsintellektuella: så utvecklades vid sidan av den klassiska skolan den tekniska (yrkesskola men inte manuell), vilket kom att sätta under debatt själva principen för den allmänna kulturinriktningen, den på den grekisk-romerska traditionen grundade allmänna kulturens humanistiska inriktning. I och med att denna inriktning en gång satts under debatt, kan den sägas vara expedierad, ty dess formande kraft var till stor del baserad på den allmänna och av tradition obestridda prestige som tillkom en bestämd kulturform.

Idag är tendensen att avskaffa varje form av inte omedelbart "matnyttig" och rent "allmänbildande" skola eller att kvarlämna bara ett reducerat exemplar för en liten elit herrar och damer som inte behöver tänka på att förbereda sig för ett framtida yrke, och att ge ständigt större spridning åt de specialiserade yrkesskolorna där elevens bestämmelse och hans framtida verksamhet är avgjorda på förhand. Krisen kommer att få en lösning som förnuftsmässigt borde följa denna linje: enhetlig elementarskola för allmän, humanistisk, bildande kultur, en skola som ger en riktig avvägning mellan utvecklingen av förmågan att arbeta manuellt (tekniskt, industriellt) och utvecklingen av förmågan till intellektuellt arbete. Från denna typ av enhetlig skola skall man så genom upprepade yrkesorienterande erfarenheter gå över till en av de specialiserade skolorna eller till det produktiva arbetet.

Man bör hålla i minnet den tendens som håller på att utvecklas och som innebär att varje praktisk verksamhet tenderar att skapa sig en egen specialiserad skola, liksom varje intellektuell verksamhet tenderar att skapa sig egna kulturcirklar, som antar funktionen av postgymnasiala institutioner specialiserade på att organisera de förutsättningar under vilka det är möjligt att hålla sig a jour med framstegen inom den egna vetenskapsgrenen.

Man kan också observera att de beslutande organen i ständigt högre grad tenderar att dela upp sin verksamhet i två "organiska" aspekter, den beslutande som är deras väsentliga, och den teknisk-kulturella, som innebär att de problem man skall fatta beslut om först undersöks av

experter och analyseras vetenskapligt. Denna verksamhet har redan givit upphov till en hel byråkratisk kår av ny struktur, ty utöver de specialiserade organ av kompetenta som förbereder det tekniska materialet för dem som fattar beslut skapas en andra kår av funktionärer, mer eller mindre ”frivilliga” och oegennyttiga, som väljs gång för gång inom industrin, bankväsendet, finansvärlden. Detta är en av de mekanismer varigenom karriärbyråkratin till slut fått kontroll över de demokratiska regimerna och parlamenten; nu håller mekanismen på att utbreda sig organiskt och upptar i sin krets de stora specialisterna inom den privata praktiska verksamheten, som sålunda kontrollerar både regimer och byråkratier. Eftersom det rör sig om en nödvändig organisk utveckling, som tenderar att komplettera den personal, som är specialiserad på politisk teknik, med personal som är specialister på de konkreta administrationsproblemen inom de typer av praktisk verksamhet som är väsentliga i de stora och komplicerade moderna nationella samhällena, blir följden att varje försök att genom besvärjelser utifrån driva bort denna tendens inte resulterar i annat än moraliserande predikningar och retoriska suckar.

Nu uppställer sig problemet att modifiera skolning av den tekniska politiska personalen, genom att komplettera dess utbildning i enlighet med de nya kraven, och att få fram nya typer av specialiserade funktionärer, som kollegialt kompletterar den beslutande verksamheten. Den traditionella typen av politisk ”ledare”, som bara är förberedd för juridisk-formell verksamhet, blir anakronistisk och representerar en fara för statslivet: ledaren måste ha det minimum av allmän teknisk bildning, som tillåter honom att om också inte ”skapa” den rätta lösningen åtminstone kunna döma mellan de av experterna föreslagna lösningarna och så välja ut den som är riktig ur den politiska teknikens ”syntetiska” synpunkt.

En typ av beslutande kollegium som söker att med sig införliva den tekniska kompetens, som är nödvändig för att verka realistiskt, har beskrivits på annat ställe, där det talas om vad som sker på vissa tidskriftsredaktioner, som på samma gång fungerar som redaktioner och som kulturcirkel. Cirkeln utövar kritik kollegialt och bidrar så till att utarbeta de enskilda redaktörernas arbeten, och dessas verksamhet är organiserad enligt en plan och en arbetsfördelning som rationellt uppgjorts på förhand. Genom den kollegiala diskussionen och kritiken (som består av förslag, råd, metodiska anvisningar, konstruktiv kritik som syftar till ömsesidig undervisning), som gör att envar fungerar som specialist på sitt område för att komplettera den kollektiva kompetensen, lyckas man i själva verket höja de enskilda redaktörernas medelnivå och uppnå höjden och förmågan hos den skickligaste. Så tillförsäkras man tidskriften ett ständigt mera utvalt och organiskt samarbete, men inte bara det: man skapar också förutsättningarna för framväxandet av en homogen grupp intellektuella, som utbildats till att bedriva en regelbunden och metodisk ”boklig” verksamhet (inte bara tillfällighetspublikationer och partiella studier utan organiska sammanfattande verk).

Otvivelaktigt är det så att vid denna typ av kollektiv verksamhet varje arbete skapar ny arbetsförmåga och nya arbetsmöjligheter, ty den skapar ständigt mer organiska arbetsförutsättningar: kortsystem, bibliografier, samlandet av grundläggande specialarbeten o.s.v. Det krävs en sträng kamp mot all benägenhet för diletterantism, improvisation, retoriska och deklamatoriska lösningar. Arbetet måste särskilt utföras skriftligt, och skriftlig skall också kritiken vara, i kortfattade och koncisa noter vilket man kan uppnå genom att i rätt tid distribuera materialet o.s.v.; att man skall skriva noter och kritik är en pedagogisk princip som nödvändiggjorts av behovet att bekämpa den benägenhet för omständlighet, deklamerande och felaktiga slutledningar som talekonsten givit upphov till. Denna typ av intellektuellt arbete är nödvändig för att autodidakterna skall förvärva den studiedisciplin som en regelbunden skolgång ger, för att taylorisera det intellektuella arbetet. Nyttig är sålunda principen hos ”Sankta Zitas äldste” som De Sanctis talar om i sina minnen angående Basilio Puotis napolitanska skola: d.v.s. det är nyttigt med en viss ”skiktning” av förmåga och fallenhet, och

det är nyttigt att det bildas grupper under ledning av de mest erfarna och utvecklade, som kan påskynda inlärandet hos de mest efterblivna och obildade.

En viktig punkt vid studiet av den enhetliga skolans praktiska organisation är den som beträffar skolgång med dess olika nivåer avpassade efter elevernas ålder och intellektuella och moraliska utveckling och efter de mål själva skolan vill uppnå. Den enhetliga skolan eller skolan för humanistisk utbildning (termen humanism tas i vid mening och inte bara i den traditionella) eller skolan i allmän kultur borde ställa som sitt mål att sätta eleverna in i social verksamhet, efter att ha fört dem till en viss grad av mognad och förmåga till intellektuellt och praktiskt skapande och till en viss grad av självständighet i orientering och initiativ. Fastställandet av den obligatoriska skoltiden beror av de allmänna ekonomiska förhållandena, ty dessa kan framtvunga att man av ungdomen och barnen begär en viss omedelbar produktiv insats. Den enhetliga skolan kräver att staten kan ta på sig de utgifter för elevernas underhåll som idag åvilar familjen, och den förändrar alltså totalt undervisningsdepartementets stat, som den utvidgar och komplicerar i oerhörd grad: hela funktionen av de nya generationernas uppfostran och utbildning blir inte längre privat utan allmän, ty endast så kan den förena alla generationer utan grupp- eller kastindelningar. Men denna omformning av skolans verksamhet kräver en oerhörd utvidgning av skolans praktiska organisation, d.v.s. byggnader, vetenskapligt material, lärarkår o.s.v. Särskilt lärarkåren borde utvidgas, ty skolans effektivitet blir desto större, ju färre elever det finns på varje lärare, vilket drar med sig andra problem som det inte går lätt och snabbt att lösa. Inte heller byggnadsfrågan är enkel, ty denna typ av skola borde vara en internatskola, med sovsalar, matsalar, specialbibliotek, salar lämpade för seminariearbete o.s.v. Därför måste till en början den nya skoltypen oundvikligen reserveras för begränsade grupper, ungdomar som utvalts genom inträdesprov eller anmälts av därför lämpade institutioner på dessas eget ansvar.

Den enhetliga skolan borde motsvara den period som i dag representeras av elementarskolan och mellanstadiet, och den borde innebära en omorganisation av dessa inte bara vad beträffar undervisningens innehåll och metoder utan också vad beträffar skolgångens indelning i olika stadier. Det första elementära stadiet borde inte vara längre än tre, fyra år, och jämsides med undervisningen i de första ”instrumentella” kunskapsmomenten – läsning, skrivning, räkning, geografi, historia – borde det särskilt ägnas avdelningen om ”rättigheter och plikter” som idag är så försummad, d.v.s. bibringa de första idéerna om staten och samhället som grundläggande element i en ny världsåskådning, som går i kamp mot de åskådningar som erbjuds av de olika traditionella sociala kretsarna, d.v.s. de åskådningar som kan kallas folkloristiska. Ett pedagogiskt problem att lösa är hur man skall kunna mildra den under dessa första år oundvikliga dogmatiska inriktningen och göra den fruktbar. Resten av studiegången borde inte ta mer än sex år, så att man vid femton, sexton års ålder borde kunna ha gått igenom den enhetliga skolans alla stadier.

Man kan invända att en sådan studiegång genom sin snabbhet är alltför mödosam, om man faktiskt vill uppnå de resultat som den nuvarande lärdoms skolans organisation föresätter sig men inte uppnår. Man kan dock säga att den nya organisationens helhet i sig bör innehålla de allmänna element som idag gör att studiegången, åtminstone för en del av eleverna, i stället är alltför långsam. Vilka äro dessa element? I en rad familjer, speciellt inom de intellektuella grupperna, finner barnen i familjelivet en förberedelse, en förlängning och en komplettering av skollivet, de uppsuger som man säger ur ”luften” en hel mängd begrepp och attityder som underlättar den egentliga skolgången: de känner redan och utvecklar sin kunskap om det litterära språket, d.v.s. ett uttrycks- och kunskapsmedel som är tekniskt överlägset de medel genomsnittsskolbarnen från sex till tolv år besitter. Så har eleverna i staden bara genom att de bor i en stad redan före sex år uppsugit en mängd begrepp och attityder som gör deras skolgång lättare, fruktbarare och snabbare. Vid den inre organisationen av den enhetliga

skolan måste man skapa åtminstone de främsta av dessa förutsättningar och dessutom får man räkna med att det parallellt med den enhetliga skolan kommer att utvecklas ett nät av barn-trädgårdar och andra institutioner, där barnen redan före skolåldern blir vanda vid en viss kollektiv disciplin och förvärvar begrepp och attityder som är avpassade för förskolåldern. Den enhetliga skolan borde ju också organiseras som internatskola, med kollektivt liv dag och natt, fri från de nuvarande hycklande och mekaniska disciplinformererna, och studierna borde bedrivas kollektivt, med lärarnas och de duktigare elevernas bistånd, även under de timmar som anslås åt s.k. individuellt arbete, o.s.v.

Det grundläggande problemet framträder, när det blir fråga om den form av den nuvarande skolgången som gymnasiet representerar, och som idag vad undervisningstypen beträffar inte i något avseende skiljer sig från de föregående klasserna, utom såtillvida att man utgår från det abstrakta antagandet att eleven besitter större intellektuell och moralisk mognad på grund av sin högre ålder och den erfarenhet han i det föregående samlat.

I själva verket finns det nu mellan gymnasium och universitet, alltså mellan skolan i egentlig mening och livet, ett språng, ett verkligt avbrott i kontinuiteten, och alltså inte någon rationell övergång från kvantitet (ålder) till kvalitet (intellektuell och moralisk mognad). Från en undervisning som är nästan rent dogmatisk, där minnet spelar en stor roll, går man över till den skapande fasen av självständigt och oberoende arbete; från skolan med sin påtvingade och auktoritativt kontrollerade studiedisciplin går man över till en fas av studier eller yrkesmässigt arbete där den intellektuella självdisciplinen och den moraliska självständigheten är teoretiskt sett obegränsade. Och detta inträffar omedelbart efter pubertetskrisen, när de instinktiva och elementära passionernas glöd ännu inte slutat att kämpa mot de tyglar karaktären och det i utbildning stadda moraliska medvetandet pålägger. Och i Italien, där principen om "seminarie"-arbete ännu inte är utbredd inom universiteten, blir övergången ännu mera tvär och mekanisk.

I den enhetliga skolan måste alltså den sista fasen tänkas och organiseras som den avgörande fas då man strävar att framskapa "humanismens" fundamentala värden, den intellektuella självdisciplin och den moraliska självständighet som är nödvändiga för den fortsatta specialiseringen, vare sig denna är av vetenskaplig karaktär (universitetsstudier) eller av omedelbart praktisk-produktiv karaktär (industri, byråkrati, handel o.s.v.). Studiet och inlärandet av de skapande metoderna i vetenskapen och i livet måste ta sin början under denna skolans sista fas och får inte längre vara ett monopol för universitetet eller lämnas åt slumpen i det praktiska livet: denna skolfas måste sedan bidra till att utveckla det element av självständig ansvarskänsla som finns hos individen, den måste vara en skapande skola. Man måste skilja mellan skapande skola och aktiv skola, även i den form den fått genom Daltonmetoden. Hela den enhetliga skolan är aktiv skola, fastän man måste sätta vissa gränser för frihetsideologierna på detta område och med en viss energi hävda de vuxna generationernas, d.v.s. statens plikt att "konformera" de nya generationerna. Man befinner sig ännu i den aktiva skolans romantiska fas, då de element som finns där av kamp mot den mekaniska och jesuitiska skolan utvidgats på ett sjukligt sätt, av polemiska skäl och för att uppnå en kontrast: man behöver komma in i den "klassiska", rationella fasen och i de mål man vill nå finna den naturliga källan för att utarbeta metoder och former.

Den skapande skolan är kronan på den aktiva skolan: under den första fasen strävar man att disciplinera, följaktligen också nivellera, uppnå ett visst slag av "konformism" som man kan kalla "dynamisk"; under den skapande fasen strävar man att, på grundvalen av den "kollektivisering" av den sociala typen man uppnått, utvidga personligheten som blivit självständig och ansvarig, men hela tiden med ett solitt och homogent moraliskt och socialt medvetande. Skapande skola betyder sålunda inte skola för "uppfinnare och upptäckare"; den anger en fas och en metod för undersökning och kunskap, och inte ett förutbestämt "program" med krav på originalitet och nyskapande till varje pris. Den anger att inlärandet kommer till stånd särskilt

genom spontan och självständig ansträngning från lärjungens sida, och läraren utövar bara funktionen av vänskaplig vägvisare, som det är eller borde vara vid universitetet. Att av sig själv, utan anvisningar och hjälp utifrån, upptäcka en sanning innebär skapande, även om sanningen är gammal, och visar att man är i besittning av metoden; det anger att man i varje fall kommit in i den fas av intellektuell mognad där man kan upptäcka nya sanningar. Därför skall under denna fas den huvudsakliga skolverksamheten bedrivas på seminarier, i bibliotek och experimentella laboratorier; därvid skall man kunna samla organiska anvisningar för yrkesorienteringen.

Den enhetliga skolans tillkomst betyder begynnelsen till ett nytt förhållande mellan intellektuellt och industriellt arbete, inte bara i skolan utan i hela det sociala livet. Enhetsprincipen kommer därför att återspeglas i alla kulturorganismer, omforma dem och ge dem ett nytt innehåll.

Problemet om den nya funktion som universiteten och akademierna kan anta

Idag är dessa båda institutioner oberoende av varandra, och akademierna utgör en ofta med rätta förhånad symbol för avståndet mellan högkultur och liv, mellan intellektuella och folk (därav den framgång futuristerna i viss mån fick under sin första antiakademiska, antitraditionella Sturm und Drang-period).

I den situation som uppstår genom ett nytt förhållande mellan liv och kultur, mellan intellektuellt och industriellt arbete borde akademierna kunna bli en kulturorganisation (av intellektuellt ordnande, utvidgande och skapande) för de element som efter den enhetliga skolan går över till yrkesarbete, och de borde bli en plats där dessa och de universitetsstudierande kunde mötas. De sociala element som är sysselsatta med yrkesarbete får inte hamna i intellektuell passivitet utan måste ha till sin disposition (på kollektivt och inte enskilt initiativ, som organisk social funktion av erkänd allmän nödvändighet och nytta) specialinstitut för alla grenar av vetenskaplig forskning och vetenskapligt arbete, där de kan vara medarbetare och där de kan finna all nödvändig hjälp för varje form av kulturell verksamhet som de avser att bedriva.

Den akademiska organisationen måste göras om från början till slut och göras mera levande. Territoriellt sett bör den ha en centralisation av kompetens och specialisering: nationella centra som till sig ansluter de stora redan förefintliga institutionerna, regionala och provinssiella sektioner och lokala cirklar i städerna och på landsbygden. Man får göra en uppdelning efter vetenskaplig-kulturella specialiteter, som alla skall vara representerade i de högre centra men endast delvis företrädde i lokalcirkelarna. Slå samman de olika typer av kulturell organisation som redan finns, akademier, kulturinstitut, filologiska cirklar o.s.v. i det man kompletterar det traditionella akademiska arbetet, som företrädesvis består i ordnandet av det förflutnas vetande och i strävandet att fixera ett genomsnitt av det nationella tänkandet som ledstjärna för den intellektuella verksamheten, med aktivitet som är knuten till det kollektiva livet, till produktionens och arbetets värld. Man får kontrollera industrikonferenserna, verksamheten för arbetets vetenskapliga organisation, fabrikernas experimentcentraler o.s.v. Man får konstruera en mekanism för att välja ut och få fram de individuella förmågorna i folkets massa, som idag offras och går vilse i misstag och utsiktslösa försök. Varje lokal cirkel måste med nödvändighet ha sektionen för moraliska och politiska vetenskaper och efter hand organisera de andra specialsektionerna för att diskutera de tekniska aspekterna av industrins och jordbrukets problem, av arbetets organisation och rationalisering på fabriken, i jordbruket, inom byråkratin, o.s.v. Periodiskt återkommande kongresser på olika nivå gör det möjligt att lära känna de dugligaste.

Det skulle vara av nytta att ha en fullständig förteckning över akademierna och andra idag existerande kulturella organisationer och över de ämnen som företrädesvis behandlas i deras

arbeten och publiceras i deras ”Handlingar”: i stor utsträckning rör det sig om kulturens kyrkogårdar, och dock har de en funktion i den ledande klassens psykologi.

Samarbetet mellan dessa organismer och universiteten borde vara intimt, liksom de också borde samarbeta med alla högre specialskolor av vad slag som helst (militära, marina o.s.v.). Syftet är att uppnå en centralisering av och en impuls för den nationella kulturen som är överlägsen den katolska kyrkan erbjuder.¹

Italienska originalets titel: ”L’organizzazione della scuola e della cultura” (från *Gli intellettuali e l’organizzazione della cultura*)

Översättning: *Stig Herlitz*

¹ Denna plan för organisation av det kulturella arbetet i enlighet med den enhetliga skolans allmänna principer borde i alla sina delar utvecklas med omsorg och tjäna som rättesnöre också vid upprättandet av det mest elementära och primitiva kulturcentrum, som borde uppfattas som ett embryo och en molekyl till den mest massiva byggnad. Också de initiativ som är övergående och av försökskaraktär borde uppfattas som i stånd att upptas i den allmänna planen och samtidigt som vitala element som strävar att skapa hela planen. Studera med uppmärksamhet organisationen och utvecklingen av Rotary Club.